

سرشناسه:	علیزاده سیاهگورابی، علی، ۱۳۴۸
عنوان و نام پدیدآور:	روش آموزش قرآن / علی علیزاده سیاهگورابی
مشخصات نشر:	قم، مرکز بین المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ، ۱۳۹۷
مرجع تولید:	پژوهشگاه بین المللی المصطفی ﷺ
مشخصات ظاهری:	۲۸۰ ص
شابک:	۹۷۸-۶۰۰-۴۲۹-۴۳۲-۴
وضعیت فهرست نویسی:	فیبا
یادداشت:	کتابنامه
یادداشت:	چاپ دوم و سوم: ۱۳۹۸ (فیبا)
یادداشت:	چاپ چهارم: ۱۳۹۹
موضوع:	قرآن -- راهنمای آموزشی
موضوع:	Qur'an -- Study and teaching
شناسه افزوده:	جامعة المصطفی ﷺ العالمية. مرکز بین المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ
شناسه افزوده:	Almustafa International University/Almustafa International Translation and Publication center
رده بندی کنگره:	BP۶۶۵/۲/ع۸۴۳۹ ۱۳۹۷
رده بندی دیویی:	۲۹۷/۱۰۷
شماره کتابشناسی ملی:	۵۳۸۱۵۰۴

BA۰۳۹۵

حق چاپ برای ناشر محفوظ است

روش آموزش قرآن

مؤلف: علی علیزاده سیاهگورابی

بین المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ

ناشر: مرکز

چاپخانه دیجیتال المصطفی ﷺ

● شمارگان: ۵۰۰ 15€

● چاپ

مراکز پخش

◀ ایران، قم، خیابان معلم غربی (حجتیه)، نبش کوچه ۱۸؛

تلفن: ۰۲۵-۳۷۸۳۹۳۰۵ / (داخلی ۱۰۵) تلفکس: ۰۲۵-۳۷۸۳۶۱۳۴ +۹۸ ۲۵

◀ ایران، قم، بلوار محمدامین، سه راه سالاریه. تلفن: ۰۲۵-۳۲۱۳۳۱۰۶

pub_almustafa

http://buy-pub.miu.ac.ir

miup@pub.miu.ac.ir

باسپاس از دست اندرکارانی که ما را در تولید این اثریاری رساندند.

- مدیر انتشارات: مصطفی نویخت
- مدیر تولید: جعفر قاسمی ابهری
- ناظر گرافیک: مسعود مهدوی
- ناظر فنی: سید محمدرضا جعفری

همه حقوق برای ناشر محفوظ است

با توجه به هزینه‌ها و مشکلات عدیده، هر شخص حقیقی یا حقوقی که اقدام به چاپ، بازنویسی، کپی، تکثیر یا هرگونه برداشت جهت تهیه کتاب و تبدیل آن به جزوه، cd، فایل الکترونیکی pdf، اسکن، عکسبرداری و یا انتشار در فضای مجازی نماید، شرعاً مجاز نمی‌باشد و پیگرد قانونی خواهد داشت.

روش آموزش قرآن

علی علیزاده سیاهگورابی

مرکز بین المللی
ترجمه و نشر المصطفی ﷺ

سخن ناشر

با پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی و در عصر جهانی شدن ارتباطات، پرسش‌ها و چالش‌های نوینی در حوزه علوم انسانی فراروی اندیشمندان مسلمان قرار گرفت که برخاسته از مسئولیت دشوار حکومت در این عصر است؛ دورانی که پای بندی به دین و سنت در مدیریت همه‌جانبه کشورها بسیار چالش برانگیز می‌نماید. از این رو مطالعات و پژوهش‌های به‌روز، جامع، منسجم و کاربردی در حوزه دین، بر اساس معیارهای معتبر جهانی و اندیشه‌های ناب و ژرف، بایسته و ضروری است و جلوگیری از انحرافات فکری و تربیتی پژوهندگان حوزه دین، مهم و مورد عنایت بنیان‌گذاران این شجره طیّبه، به‌ویژه معمار بزرگ انقلاب اسلامی، امام خمینی علیه السلام و مقام معظم رهبری علیه السلام می‌باشد.

جهانی‌شدن و گسترش سلطه فرهنگی غرب در سایه رسانه‌های فرهنگی و ارتباطی اقتضا دارد که دانش پژوهان و علاقه‌مندان به این مباحث، با اندیشه‌های بلند و ارزش‌های متعالی آشنا شوند و این مهم با ایجاد رشته‌های تخصصی، تولید متون جدید و غنی، گسترش دامنه آموزش و تربیت سازمان‌یافته دانشجویان به سرانجام خواهد رسید. این فرایند گاه در پرداختن به مباحث بنیادین و تدوین متون تخصصی تعریف می‌شود و گاه در نگارش بحث‌های علمی، اما نه‌چندان پیچیده و تخصصی به ظهور می‌رسد.

بالتکلی مراکز آموزشی در گرو نظام آموزشی منسجم، قانونمند و پویاست. بازنگری در متن‌ها و شیوه‌های آموزشی و پژوهشی و به‌روز کردن آنها نیز این انسجام و پویایی و در نتیجه نشاط علمی مراکز آموزشی و پژوهشی را در پی دارد.

«جامعة المصطفی علیه السلام العالمية» به عنوان بخشی از این مجموعه که رسالت بزرگ تعلیم و تربیت طلاب غیر ایرانی را بر عهده دارد، تألیف متون درسی مناسب را سرلوحه تلاش خود قرار داده و تدوین و نشر متون درسی در موضوعات گوناگون علوم دینی، حاصل این فرایند است.

مرکز بین‌المللی

ترجمه و نشر المصطفی علیه السلام

پیش‌گفتار

حوزه‌های علمیه در طول تاریخ، همواره تعلیم و تربیت را جزو رسالت‌های اصیل خود قرار داده و بدین وسیله، معارف فاخر اسلام و علوم اهل بیت علیهم‌السلام را نسل به نسل تا به امروز رسانیده و در این راستا بیشترین اهتمام را به کتاب‌های آموزشی داشته‌اند.

جامعه المصطفی صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم العالمیه نیز که یک نهاد حوزوی بین‌المللی است، تعلیم و تربیت فراگیران غیرایرانی را در حوزه علوم اسلامی و انسانی بر عهده دارد و مشتاقان بسیاری از ملیت‌های گوناگون در سطوح مختلف آموزشی و رشته‌های متنوع علوم اسلامی و انسانی در این نهاد تحصیل می‌کنند. دانش و بینش اسلامی طلاب غیرایرانی - با توجه به تنوع منطقه‌ای و کشوری - تفاوت‌هایی دارد. همین امر ایجاب می‌کند که این نهاد به تدوین متون نوین و متناسب با تنوع ملیتی بپردازد.

این نهاد مبارک، تدوین متون درسی متناسب با نظام آموزشی را از مأموریت‌های ویژه اداره کل تدوین متون درسی پژوهشگاه بین‌المللی المصطفی صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم قرار داده و این اداره با اتکا به تجربه پیشین خود و دستیابی به شکوفایی جدید در تولید علم، امید دارد با عنایات الهی و توجهات حضرت ولی عصر علیه‌السلام از عهده این مأموریت برآمده و در گسترش فرهنگ و معارف اسلام ناب محمدی صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم سهیم باشد.

این نهاد با قدردانی از فعالیت‌های گذشتگان سعی دارد تا در اجرای مأموریت یادشده با همکاری گروه‌های علمی جامعه المصطفی صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم و رعایت معیارهای پیشرفته متون درسی، نیازهای آموزشی این نهاد مبارک را تأمین کند.

اثر علمی پیش روی نیز که به همت مؤلف محترم جناب آقای علی علیزاده سیاهگورابی برای دوره کارشناسی رشته علوم و فنون قرائات به عنوان متن درسی تهیه و تدوین شده است، در چارچوب اهداف آموزشی جامعة المصطفی ع، مبتنی بر نیازهای بین المللی صورت پذیرفته و در اختیار دانش پژوهان محترم قرار گرفته است. در این جا ضمن ارج نهادن به تلاش های خالصانه مؤلف محترم، از همکاری بخش های مختلف جامعة المصطفی ع که امکان چاپ و نشر این اثر را فراهم کرده اند، تشکر و قدردانی می شود.

پژوهشگاه بین المللی المصطفی ع

فهرست

عوامل مؤثر در موفقیت تدریس قرآن و روش تدریس روخوانی و تجوید کلام الله مجید	۱۷
مقدمه	۱۹
درس اول: اصول حاکم بر تدریس (۱)	۲۱
مقدمه	۲۱
ویژگی‌ها و صلاحیت‌های معلم	۲۱
۱. صلاحیت‌های معرفتی (دانش)	۲۲
۲. صلاحیت اجراء و عملکردی (توانش، یعنی توانایی‌ها را عملیاتی کردن)	۲۳
۳. صلاحیت‌های اخلاق حرفه‌ای (بینش)	۲۴
۴. صلاحیت‌های فردی و اختصاصی	۲۶
تعلیم و تربیت	۲۷
عوامل مؤثر بر یادگیری	۲۸
۱. سطح رشد و آمادگی جسمی و ادراکی	۲۸
۲. دانسته‌ها و تجربیات پیشین	۲۸
۳. هوش و استعداد	۲۹
۴. انگیزه	۲۹
۵. ادراک و توجه	۲۹
۶. مقطع زمانی و شرایط محیطی	۳۰
۷. تمرین و تکرار	۳۰
درس دوم: اصول حاکم بر تدریس (۲)	۳۳
مقدمه	۳۳

۳۳	طراحی آموزشی و فنون تدریس
۳۴	مراحل نگارش اهداف آموزشی
۳۴	ویژگی های ورودی یادگیرندگان یا رفتار ورودی
۳۵	تعیین محتوا و معیارهای انتخاب محتوا
۳۵	معیارهای انتخاب وسایل آموزشی
۳۶	مراحل فعالیت های آموزشی
۳۶	مرحله اول: فعالیت های پیش از تدریس
۳۷	مرحله دوم: فعالیت های حین تدریس
۳۸	مرحله سوم: فعالیت های پس از تدریس
۳۸	انواع آزمون ها (شفاهی، کتبی، عملی)
۳۹	طرح درس (سالانه و کلی یا دوره ای و روزانه)
۳۹	مراحل تهیه و تدوین جدول طرح درس سالانه یا دوره آموزشی
۴۰	مراحل نگارش و تنظیم اجرای طرح درس روزانه (یک جلسه)
۴۱	روش ها و فنون تدریس
۴۲	۱. روش های تاریخی یا سنتی
۴۲	۲. روش های متداول و نوین
۴۴	مهارت های آموزشی و کلاس داری
۴۴	۱. مهارت های برقراری ارتباط
۴۴	۲. مهارت در تمرکزبخشی
۴۵	۳. مهارت آماده سازی
۴۵	۴. مهارت در برقراری نظم و انضباط کلاسی
۴۶	۵. مهارت در انگیزه سازی
۴۹	درس سوم: اصول حاکم بر تدریس (۳): مبانی و اصول مهم در تدریس
۴۹	حوزه تخصص و عملکرد استاد
۵۰	اول: حوزه معرفتی و تخصص استاد

فهرست ۹

۱. نیت ۵۱
۲. توکل و توسل ۵۲
۳. انصاف و حق مداری ۵۲
۴. توجه به تهذیب نفس و خودسازی و اخلاق عملی ۵۳
۵. حلم، بردباری، صبر و استقامت ۵۵
۶. به دیده حسن ظن و با رأفت نگرستن به فراگیر و جلب محبت او ۵۶
۷. عدم تعجیل در قضاوت و اقدام به کار ۵۸
۸. علم و آگاهی به سوابق فراگیران ۵۹
۹. اطلاع از مقتضیات زمانی و مکانی ۶۰
۱۰. اطلاع از روش های برقراری ارتباط با فراگیر ۶۰
۱۱. ساده‌گویی و داشتن کلام رسا و قابل فهم و در عین حال عالمانه سخن گفتن ۶۱
۱۲. استفاده مناسب از ابزارهای مؤثر در تفهیم مطالب. مثل؛ تمثیل و تشبیه و هنرهای خاص .. ۶۲
۱۳. پرهیز از بیان همه معلومات و دوری از پرگویی و اطاله کلام ۶۴
۱۴. تدریس هدفمند، مخصوصاً توجه به اهداف اصلی درس و بیان کاربردها ۶۵
۱۵. به کار بردن حسن استماع در مواجهه با سؤالات متعلمین و اختصاص فرصت مناسب به آن‌ها ۶۶
۱۶. تقویت روحیه اعتماد به نفس ۶۷
۱۷. رعایت اصل تدریج در بیان مطالب ۶۸
۱۸. توجه به اصل تفاوت‌های فردی و مسائل مشترک ۶۹
۱۹. توجه به فضای کلاس و ایجاد تنوع و نشاط ۶۹
۲۰. لزوم ایجاد تمرکز و آرامش در فراگیران ۷۰
- درس چهارم: امور مربوط به ظواهر، گفتار و رفتار مدرس ۷۳
- دوم: حوزه ظواهر، گفتار و عملکرد استاد ۷۳
۱. حوزه ظواهر ۷۳
- آراستگی ظاهر در ابعاد مختلف، البته به دور از افراط و تفریط ۷۳

- یکم: در بعد لباس و پوشش ۷۳
- دوم: در بعد وضعیت سر و صورت ۷۴
- سوم: در بعد بوی بدن ۷۴
۲. حوزه گفتار..... ۷۵
- الف) پرهیز از سخن منافی با عزت نفس ۷۵
- ب) رعایت ادب در به کارگیری تعابیر و نرمش کلام و اجتناب از کلمات سخیف و ناشایست ۷۶
- ج) تنظیم صدا و امور بیانی ۷۷
- د) اجتناب از سرزنش، استهزاء و تحقیر ۷۸
- ه) پرهیز از خودستایی و خودپسندی ۷۹
۳. حوزه رفتار..... ۷۹
- الف) تواضع و فروتنی ۷۹
- ب) اجتناب از جاه‌طلبی ۸۱
- ج) امور مربوط به نگاه و نظر..... ۸۲
- یکم: تقسیم عادلانه نگاه ۸۲
- دوم: استفاده صحیح از انواع نگاه ۸۲
- سوم: رعایت عفت نگاه ۸۳
- د) انتقادپذیری ۸۳
- ه) امانت‌داری ۸۴
- یکم: امانت‌داری در زمینه ارائه معلومات صحیح و دوری از انحراف‌ها..... ۸۴
- دوم: امانت‌داری در حفظ اسرار و در زمینه حفظ عفت متعلمین ۸۴
- سوم: امانت‌داری در حفظ وقت و ضایع نکردن آن ۸۵
- و) عدم بخل در ارائه علم..... ۸۵
- ز) عدم تبعیض در امر تعلیم و تربیت ۸۷
- ح) به کارگیری بجا و صحیح انواع تشویق و تنبیه ۸۷
- ط) رعایت سه اصل «تغافل، بزرگ‌نمایی، کوچک‌نمایی» ۸۸

۸۹	ی) دوری از سخت‌گیری و سهل‌گیری افراطی.....
۸۹	ک) رعایت آداب بحث و مناظره
۹۰	یکم: توجه به هدف و انگیزه سؤال‌کننده
۹۰	دوم: رعایت انصاف
۹۰	سوم: اجتناب از خشم
۹۳	درس پنجم: ارزشیابی و اهمیت آن و انواع ارزشیابی: ارزشیابی و نقش آن در تدریس
۹۳	انواع ارزشیابی
۹۳	۱. تشخیصی (اولیه)
۹۳	۲. تکوینی (مرحله‌ای)
۹۵	۳. ارزشیابی نهایی
۹۵	معیارهای انتخاب روش تدریس
۹۵	۱. توجه به اهداف آموزشی
۹۶	۲. توجه به ویژگی‌های فراگیر
۹۶	۳. توجه به اصول یادگیری
۹۶	۴. توجه به منابع، تجهیزات و امکانات
۹۷	دو ویژگی مهم
۹۷	نکات عمومی روش تدریس قرآن کریم
۱۰۱	درس ششم: روش تدریس روخوانی قرآن
۱۰۱	شیوه تدریس و طرح درس مباحث حروف مقطعه و حرکات کوتاه
۱۰۲	مباحث روخوانی قرآن
۱۰۴	روش تدریس حروف مقطعه
۱۰۵	نکات تکمیلی در باب حروف مقطعه
۱۰۶	روش تدریس فتحه
۱۰۷	روش تدریس کسره
۱۰۸	روش تدریس ضمه

- ۱۱۱..... درس هفتم: روش تدریس الف مدّی
- ۱۱۱..... طرح دروس حرکات کشیده
- ۱۱۲..... روش تدریس یاء مدّی
- ۱۱۳..... روش تدریس واو مدّی
- ۱۱۷..... درس هشتم: طرح درس علائم
- ۱۱۷..... روش تدریس سکون
- ۱۱۸..... روش تدریس تشدید
- ۱۱۹..... روش تدریس علامت مدّ
- ۱۲۰..... روش تدریس تنوین
- ۱۲۳..... درس نهم: طرح درس حروف ناخوانا
- ۱۲۳..... روش تدریس حروف ناخوانا
- ۱۲۳..... اقسام حروف ناخوانا
- ۱۲۳..... ۱. همیشه ناخوانا
- ۱۲۵..... ۲. گاه خوانا و گاه ناخوانا
- ۱۲۵..... ۳. موارد وقوع همزه وصل و حرکت آن
- ۱۲۹..... درس دهم: روش تدریس، نحوه تلفظ تنوین، نزد همزه وصل
- ۱۲۹..... طرح درس قواعد؛ التقاء ساکنین، اشباع و وقف
- ۱۳۰..... روش تدریس اشباع هاء ضمیر
- ۱۳۱..... تمرین در سوره انفطار و لیل
- ۱۳۲..... روش تدریس وقف
- ۱۳۳..... بیان چند نکته تکمیلی و آشنایی با چند علامت
- ۱۳۷..... درس یازدهم: تجوید و سه نکته کلیدی آن
- ۱۳۷..... مقدمه
- ۱۴۱..... طرح درس مباحث تجوید

فهرست ۱۳

۱۴۲.....	کلید اول در فصاحت قرائت و تلاوت قرآن
۱۴۲.....	تعریف تجوید
۱۴۷.....	درس دوازدهم: مخارج حروف: طرح درس مخارج حروف (۱)
۱۵۰.....	ط - ت - د: (نطعی)
۱۵۲.....	ح - ه
۱۵۴.....	ع - ء
۱۵۶.....	غ - ق
۱۵۸.....	تصویر مخارج حروف حلقی
۱۶۱.....	درس سیزدهم: طرح درس مخارج حروف (۲)
۱۶۱.....	و
۱۶۱.....	ص - س - ز
۱۶۴.....	ض
۱۶۵.....	تصویر دندان‌ها و مخرج حرف ضاد
۱۶۷.....	اهمیت ویژه مخارج حروف در قرائت حمد و سوره و اذکار نماز
۱۶۷.....	فتاوای مراجع معظم تقلید
۱۶۹.....	معانی بسیار متفاوت ناشی از تلفظ غلط حروف: (أعوز - الهمد - المین - نأبد - نستین)
۱۷۳.....	تمرین ده حرف، در سوره مبارکه حمد و توحید و در اذکار نماز
۱۷۵.....	درس چهاردهم: تفخیم، ترقیق و قلقله
۱۷۵.....	کلید دوم در فصاحت قرائت و تلاوت قرآن
۱۷۵.....	مباحث تفخیم و ترقیق در علم تجوید
۱۷۵.....	۱. تفخیم حروف استعلا
۱۷۷.....	۲. تفخیم یا ترقیق الف مدّی
۱۷۷.....	۳. تغلیظ (تفخیم) یا ترقیق لام در لفظ جلاله الله
۱۷۷.....	۴. تفخیم یا ترقیق حرف راء
۱۷۷.....	الف) تفخیم حرف راء

۱۷۸	(ب) ترفیق حرف راء
۱۷۸	استثنائات و تذکر
۱۸۰	کلید سوم در فصاحت قرائت و تلاوت قرآن: رعایت کشش و عدم کشش مناسب
۱۸۱	۱. قلقله: (قطب جد)
۱۸۱	۲. مراتب قلقله
۱۸۵	درس پانزدهم: ادغام و حکم میم و نون ساکن و غنّه
۱۸۵	ادغام به چه معناست؟
۱۸۶	تقسیم‌بندی انواع ادغام: کبیر، صغیر، تام، ناقص
۱۸۷	موارد ادغام در قرائت حفص از عاصم
۱۸۸	احکام نون ساکن و تنوین
۱۹۳	احکام میم ساکن
۱۹۵	غنّه
۱۹۹	درس شانزدهم: مدّ و قصر
۱۹۹	طرح درس مدّ و قصر
۱۹۹	مدّ و قصر: ارکان مدّ
۱۹۹	۱. مدّ متصل
۲۰۰	۲. مدّ منفصل
۲۰۰	۳. مدّ لازم
۲۰۱	۴. مدّ سکون عارضی
۲۰۲	۵. مدّ لین
۲۰۵	وقف و ابتداء
۲۰۸	علائم وقف و ابتداء
۲۱۳	تتمه‌ای در آداب تلاوت قرآن مجید
۲۱۳	ادب اول: طهارت و پاکیزگی
۲۱۳	ادب دوم: اخلاص در تلاوت

۲۱۴.....	ادب سوم: دعاء قبل از تلاوت
۲۱۵.....	ادب چهارم: استعاذه (پناه بردن به خدا از شر شیطان)
۲۱۶.....	ادب پنجم: بسمله
۲۱۷.....	ادب ششم: تلاوت از روی مصحف
۲۱۹.....	ادب هفتم: تلاوت قرآن در خانه یا مسجد
۲۲۰.....	ادب هشتم: تلاوت با صدای زیبا و نیکو
۲۲۲.....	ادب نهم: تلاوت با لحن عربی
۲۲۳.....	ادب دهم: تدبیر در هنگام قرائت
۲۲۴.....	ادب یازدهم: استماع و سکوت هنگام تلاوت
۲۲۶.....	ادب دوازدهم: شیوه اتمام تلاوت، دعا پس از تلاوت و هنگام ختم قرآن
۲۳۲.....	«نمونه رسم الخطها»
۲۳۳.....	رسم الخط عثمان طه
۲۳۵.....	رسم الخط ایرانی
۲۴۳.....	رسم الخط ترکی
۲۴۸.....	رسم الخط هندی
۲۵۴.....	رسم الخط کم علامت
۲۶۱.....	کتابنامه
۲۶۵.....	فهرست اعلام